

3. Γενικός Σκοπός του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο (σύντομη περιγραφή σε μία – δύο παραγράφους, σε συνεργασία Προδημοτικής - Δημοτικής - Μέσης εκπαίδευσης)

Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΤΟΥΣ

Γενικός σκοπός της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο αποτελεί η πορεία προς τη γλωσσική αυτογνωσία του μαθητή/της μαθήτριας, με τη διαχρονική και συγχρονική μελέτη της Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, για τη διαμόρφωση της ταυτότητας του ενεργού πολίτη. Ειδικότερα:

Αν η διδασκαλία των Αρχαίων στη Μέση Εκπαίδευση θεωρείται εξαιρετικά χρήσιμη, είναι γιατί μας εξασφαλίζει τη βαθύτερη γνώση της συνολικής παράδοσης του ευρωπαϊκού πολιτισμού, στον οποίο ανήκουμε. Ο πολιτισμός αυτός βασίστηκε στον αρχαίο ελληνικό, πάμπολλα στοιχεία του οποίου διατηρεί ακόμη ενεργά και παραγωγικά. Εξάλλου, ο κριτικός στοχασμός -κεντρική αξία στη σημερινή εκπαίδευση διεθνώς- δεν ενεργοποιείται παρά με την τριβή με το «άλλο»: η επαφή της Ευρώπης, που ξεκίνησε από τα ρωμαϊκά χρόνια, με έναν «άλλον», τον ιδιοφυή και καθαρά ανθρωποκεντρικό κόσμο που ήταν ο αρχαιοελληνικός, οδήγησε άτομα, λαούς και μαζικά κινήματα όχι μόνον στη στέρεη γνώση του φυσικού κόσμου, αλλά και στην αυτογνωσία και στην οικοδόμηση ταυτότητας. Πράγματι, δυνάμει της αρχής ότι τίποτε δεν ορίζεται σαφώς παρά εκ του αντιθέτου, ο Ελληνισμός αξιοποιήθηκε ανέκαθεν από τη Δύση ως η λυδία λίθος των μεγάλων κινήματων (της Αναγέννησης, της Μεταρρύθμισης, του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης), αλλά και της ευρωπαϊκής εκπαίδευσης διαχρονικά.

Όλα τα προηγούμενα ισχύουν και για τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, αλλά και για τους Έλληνες μαθητές, η ουσιαστική εξοικείωση των οποίων με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό (σε διαρκή παραβολή με τον νεοελληνικό, που είναι η εξελικτική συνέχειά του) λειτουργεί ως θεμέλιος λίθος της εθνικής συνείδησης και ταυτότητας. Η εξοικείωση αυτή συνίσταται πρώτα απ' όλα στην ουσιαστικότερη κατανόηση της Νεοελληνικής Γλώσσας, και στη συνειδητοποίηση της διαχρονικής, νομοτελειακής εξέλιξης της Ελληνικής, κορμού και διαλεκτικών κλάδων, –με τις γραμματικές και τις συντακτικές δομές της και με έναν μηχανισμό που παράγει λέξεις νέες, ή σημασίες νέες για λέξεις παλαιές, παρακολουθώντας τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της ζωής. *Εκείνο που είναι, επομένως, απαραίτητο είναι να οργανώνεται με τέτοιο τρόπο η μετάδοση του μαθήματος, ώστε να καλύπτει τις τρεις πτυχές της Α.Ε., αυτή της γλώσσας, της λογοτεχνίας και του πολιτισμού.*

Η σύγκριση, εξάλλου (ο χρυσός κανόνας της μάθησης), προσφέρει βαθύτερη κατανόηση και των δεσμών που υπάρχουν μεταξύ της Ελληνικής και των ευρωπαϊκών γλωσσών, δεδομένου ότι σημαντικός αριθμός αρχαίων λέξεων έχει

περάσει από την αρχαιότερη στις νεότερες γλώσσες με τη μορφή δανείων, κατά τη διακίνηση προς τη Δύση αρχαίων πολιτιστικών αγαθών, όπως η *δημοκρατία*, η *πολιτική* κ.τ.ό., ενώ παράλληλα πάμπολλες άλλες λέξεις των γλωσσών αυτών, πλασμένες για πρώτη φορά στην Ευρώπη με οικοδομικά υλικά της αρχαίας, ονοματίζουν τις εφευρέσεις και τις έννοιες (*αεροπλάνο*, *οικοσύστημα* κ.ο.κ.) της νέας εποχής. [Και αντιστρόφως: ο λεξιλογικός δανεισμός –δηλαδή λέξεις για έννοιες και προϊόντα που μας έφτασαν από τη Δύση–, που έχει ενσωματωθεί στην πολυστρωματική ελληνική, κάνει τη γλώσσα μας ολοένα και ισχυρότερη και εκφραστικότερη.] Αλλά, η αρχαία ελληνική παρέχει και πολύτιμα πρότυπα γραφής και ύφους. Και, επειδή η γραφή *μόνον με τη μίμηση προτύπων διδάσκεται*, η δημιουργική αναστροφή με αρχαία κείμενα θα βοηθήσει και τους δικούς μας νέους να επωφεληθούν στον δικό τους γραπτό και προφορικό λόγο από τις αρχαίες αρετές της εκφραστικής ακρίβειας, λιτότητας και ευστοχίας· θα τους διδάξει πώς να συντάσσουν περιόδους με άψογη λογική οργάνωση και εσωτερική ιεραρχία – ακριβώς όπως μαθήτευσαν στην Αρχαία Ελληνική και όλες οι ευρωπαϊκές γλώσσες στην ιδρυτική τους γραπτή φάση, προτού φτάσουν στο σημερινό επίπεδο ανάπτυξης τους που θαυμάζουμε.

Πρέπει να συνειδητοποιηθεί ότι το καίριο πολιτιστικό λεξιλόγιο που κληροδότησε η Ελλάδα στη Δύση δεν ήταν απλές λέξεις, αλλά *έννοιες* και συλλήψεις –που όλες μαζί συνιστούν ένα σύστημα, μια ενιαία σύλληψη για τον άνθρωπο, τη φύση, και το θείο, στην οποία αναγνωρίζουμε τη σφραγίδα της «ελληνικότητας». Το όντως μοναδικό χαρακτηριστικό της ελληνικότητας είναι ότι: *ενώ διαφοροποιείται από κάθε άλλον πολιτισμό –κινεζικό, ινδικό, ισλαμικό–, στο σύνολο και στα στοιχεία της, είναι η μόνη που, σε αντιδιαστολή προς όλους αυτούς, μπορεί να γίνει κοινό νόμισμα όλων των λαών, λόγω της ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ της ΥΠΕΡΑΞΙΑΣ: διότι μόνη αυτή θεμελιώνεται πάνω στον άνθρωπο καθεαυτόν –δηλαδή στον άνθρωπο αυτοπροσδιοριζόμενο και όχι ετεροπροσδιοριζόμενο ή κηδεμονευόμενο από υπέρτερα, θρησκευτικά προπάντων, πιστεύω, που αποκλείουν προκαταβολικά όλους τους μη-πιστούς ή τους μη του ιδίου δόγματος. Δεν αποτελεί υπερβολή ο ισχυρισμός ότι οι αρχαίοι και η ελληνικότητα αφορούν και αγγίζουν όλους τους ανθρώπους όπου γης και αξίζει να μελετώνται ως πηγή έμπνευσης για ένα μέλλον του πλανήτη καλύτερο, σοφότερο και ανθρωπινότερο.*

Την αρχαία αυτή σοφία τη χρειαζόμαστε και οι σύγχρονοι Έλληνες, προπάντων μέσα στις σημερινές συνθήκες, γιατί, για να μη χαθεί ο έλεγχος μέσα στη ρευστή κατάσταση που επικρατεί στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, οφείλει να ξεκινήσει κανείς πρώτα από το δικό του πολιτιστικό απόθεμα και, με αυτό ως μέτρο, να οικειώνεται στη συνέχεια ενεργά ό,τι χρήσιμο και ομαλά αφομοιώσιμο έχει να προσφέρει η διεθνής εμπειρία και γνώση. Έτσι δομείται η εθνική

αυτογνωσία και η ταυτότητα, και το ιστορικό αυτό δίδαγμα εφαρμόζεται προπάντων στην εκπαίδευση των νέων.

ΑΠΟΚΤΩΜΕΝΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ, ΑΞΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ

Αναλυτικά, και ειδικά για τα Αρχαία Ελληνικά από το Πρωτότυπο, η ωφέλεια θα προκύψει από την κατάκτηση δύο βασικών δεξιοτήτων: της Κατανόησης Γραπτών Κειμένων μέσα σε ποικίλα κειμενικά γένη και είδη, καθώς και της Παραγωγής «μικροκειμένων», κατά τις προδιαγραφές των Δεικτών που τίθενται κάθε φορά.

Οι μαθητές/- μαθήτριες καλούνται να διαμορφώσουν εγγράμματες ταυτότητες: δηλαδή να (ανα)γνωρίζουν το γλωσσικό σύστημα, και να κάνουν κτήμα τους τις στρατηγικές εκείνες δεξιότητες, στάσεις, και αξίες, που θα τους επιτρέψουν να τοποθετούνται σε κάθε ζήτημα κριτικά. (Τονίστηκε ήδη ότι τα Αρχαία Ελληνικά, εκτός από την ανθρωπιστική παιδεία που προσφέρουν, συμβάλλουν στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, της σημαντικότερης ίσως δεξιότητας που πρέπει να χαρακτηρίζει τον σύγχρονο άνθρωπο μέσα στον έντονα μεταβαλλόμενο κόσμο της εποχής μας.)

Ζητούμενο δηλαδή είναι η εξασφάλιση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών/μαθητριών και η αφομοίωση των γνώσεων, μέσα από το πρίσμα της κριτικής ερμηνείας των γεγονότων και σύμφωνα με το κοινωνικό, ιστορικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής τους, ώστε να αποφεύγονται ανεπίτρεπτοι αναχρονισμοί. Μέσα από την ενσυναίσθηση είναι δυνατόν να συνειδητοποιούν οι μαθητές/μαθήτριες τις συνειδητές και ασυνείδητες πράξεις των δρώντων προσώπων, να κατανοούν τις συνέπειες των επιλογών τους και τα κίνητρα της δράσης τους, συσχετίζοντας τα ηθικά τους διλήμματα με τη δική τους πραγματικότητα.

Με την κατάλληλη διδασκαλία, θα αντιληφθούν οι νέοι ότι η εκμάθηση της Γλώσσας είναι μία ενεργητική (και όχι παθητική) και διαρκής (και όχι καθαρά σχολική) διαδικασία και θα συνειδητοποιήσουν, παράλληλα, τη διαχρονία της Ελληνικής Γλώσσας και τη σημασία της, ως φορέα πολιτισμού και αξιών. Προαναφέρθηκε ότι η ενασχόληση με τα Αρχαία Ελληνικά προσφέρει πρόσβαση στα θεμέλια της ανθρώπινης σκέψης, ενώ η άμεση επαφή με την Ελληνική Γλώσσα, βοηθά στην κατανόηση των διαφόρων μορφών της Ελληνικής, που μέσα από τη νομοτελειακή τους εξέλιξη στον χρόνο, Αρχαία και Νέα συναποτελούν μian αδιάσπαστη ενότητα.

ΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΙ

Το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών πρέπει να αξιοποιεί ποικίλους διδακτικούς πόρους, όχι μόνο έντυπους, αλλά και ψηφιακούς, δίνοντας έμφαση στον

γραμματισμό, έντυπο και ψηφιακό. Στο πλαίσιο αυτό οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) θα πρέπει να θεωρούνται όχι απλά εργαλεία, αλλά διδακτικά μέσα πρακτικής γραμματισμού. Θα αναπτύσσει όλα τα είδη γραμματισμού:

(α) τον *γλωσσικό γραμματισμό*, ήτοι την ανάπτυξη της αναγνωστικής ικανότητας των μαθητών (της ικανότητας να κατανοούν ένα αρχαίο ελληνικό κείμενο), και παράλληλα την καλλιέργεια της ικανότητάς τους στη σύνθεση νεοελληνικού λόγου με τη μορφή είτε της μετάφρασης είτε εργασιών τύπου project ·

(β) τον *γραμματειακό/κειμενικό γραμματισμό*, ήτοι την ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να αναγνωρίζουν τα γραμματειακά είδη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, και τις συμβάσεις, τις επιβιώσεις ή τις τροποποιήσεις τους στη μετέπειτα λογοτεχνία · να εντοπίζουν μοτίβα, αφηγηματικές τεχνικές κλπ.·

(γ) τον *γραμματισμό που καλλιεργεί την κριτική σκέψη*, ήτοι την ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να διακρίνουν και να συζητούν κριτικά τις ποικίλες οπτικές και τις αξίες που προβάλλουν τα κείμενα·

(δ) τον *ψηφιακό γραμματισμό*, ήτοι την ικανότητα των μαθητών να αξιοποιούν, κατά την αναζήτηση της γνώσης, τα πλεονεκτήματα των σύγχρονων ψηφιακών αρχαιογνωστικών εργαλείων (σωμάτων κειμένων, ηλεκτρονικών λεξικών κ.ά.), αλλά και να χρησιμοποιούν τα ψηφιακά μέσα για παραγωγή νεοελληνικού λόγου –παραδοσιακού ή πολυτροπικού. Η εντατική άσκηση στο τρίπτυχο «έρευνα – ‘ανάγνωση’ – γραφή ακριβείας» πρέπει να επιδιώκεται με κάθε αφορμή και στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών.